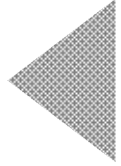

اقتصاد سیاسی، محیط کسب و کار و سرمایه خصوصی (مطالعه موردی: کشورهای عضو گروه D8 و G7)

ابوالفضل شاه‌آبادی^۱

سارا ساری‌گل^۲

حمید تنهایی^۳

(تاریخ دریافت ۹۴/۳/۱۲ - تاریخ تصویب ۹۴/۸/۱۵)

چکیده

محیط کسب و کار از جمله شاخص‌های تعیین‌کننده وضعیت اقتصادی کشورهاست که براساس آن سازمان‌های جهانی، سرمایه‌گذاران و تولیدکنندگان به تجزیه و تحلیل موقعیت اقتصادی کشورها می‌پردازند. بهبود محیط کسب و کار در کشورها منجر به بهبود شرایط برای فعالیت مؤثر و مفید تمام فعالان اقتصادی گردیده تا تمامی بخش‌ها بتوانند از موقعیت بالقوه خود استفاده کنند. محیط کسب و کار، از عوامل مهمی تأثیر می‌پذیرد که یکی از مهمترین آنها، اقتصاد سیاسی است. از این رو، مطالعه حاضر به بررسی تطبیقی اقتصاد سیاسی، محیط کسب و کار و سرمایه خصوصی کشورهای عضو گروه D8 و G7 طی دوره زمانی ۲۰۱۵-۲۰۰۷ می‌پردازد. نتایج مطالعه بیانگر شکاف قابل توجه کشورهای در حال توسعه D8 در قیاس با کشورهای

۱- دانشیار دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی دانشگاه بوعلی سینا، همدان، shahabadia@gmail.com

۲- دانشجوی دکتری علوم اقتصادی دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی دانشگاه بوعلی سینا، همدان،

sarasarigol@gmail.com

۳- کارشناس ارشد مدیریت بازرگانی و کارشناس حقوق، همدان، h.tanhaei@gmail.com

توسعه یافته G7 از منظر شاخص‌های محیط کسب و کار و اقتصاد سیاسی است. همچنین براساس نتایج مطالعه، کشورهایی که در بهبود شاخص‌های اقتصاد سیاسی موفق‌تر عمل کرده‌اند، دارای محیط کسب و کار بهتری هستند. به علاوه با توجه به نامساعد بودن محیط کسب و کار اکثر کشورهای مورد مطالعه از جمله جمهوری اسلامی ایران در جذب سرمایه‌های خصوصی عملکرد قابل قبولی نداشته‌اند. لذا انتظار می‌رود سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیران اقتصادی کشورهای مورد مطالعه در مرحله سیاست‌گذاری توجه جدی به مؤلفه‌های اقتصاد سیاسی و محیط کسب و کار نمایند.

واژگان کلیدی: اقتصاد سیاسی، محیط کسب و کار، سرمایه خصوصی، کشورهای D8 و G7.

۱- مقدمه

عبارت محیط کسب و کار در دهه‌های اخیر به عنوان یکی از کلیدواژه‌های مهم در مباحث اقتصاد کلان مطرح شده است. شاخص‌های محیط کسب و کار از آن جهت اهمیت دارد که نشان‌دهنده چگونگی حرکت و روند کشورها و شرایط رقابت جهانی در زمینه ایجاد محیط مناسب برای سرمایه‌گذاری است. اصلاح محیط کسب و کار و بهبود شاخص‌های مزبور در عرصه جهانی نه تنها گامی مثبت و اساسی در جهت تقویت جنبه مشارکت بخش خصوصی در عرصه اقتصاد و ارتقا سطح اشتغال و تولید در کشورها محسوب می‌شود، بلکه از منظر سرمایه‌گذاران خارجی از مهمترین نماگرها برای ورود به کشور میزبان و شرط لازم برای ارتقا و تسهیل جریان ورود فناوری به کشور است (احمدی، ۱۳۸۷: ۷). از این رو تمامی کشورها با توجه به موقعیت اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی خود تلاش می‌کنند، راه‌های بهبود محیط کسب و کار را شناسایی و موانع و مشکلات آن را برطرف نمایند. اما از آنجا که عمده تحلیل‌هایی که تاکنون در این ارتباط صورت گرفته‌اند معطوف به جنبه‌ها و عوامل اقتصادی تأثیرگذار بر آن بوده‌اند، به همین خاطر از سایر جنبه‌های دخیل در آن غفلت گردیده است، لذا مطالعه حاضر قصد دارد از جنبه‌های دیگر به موضوع محیط کسب و کار و عوامل تأثیرگذار بر آن بپردازد که یکی از مهمترین آنها اقتصاد سیاسی است. موضوع اقتصاد سیاسی به مفهوم جدید بررسی مسائلی است که مورد علاقه علم سیاست و علم اقتصاد هست؛ به صورت دقیق‌تر و آنچنان که صاحب-

نظران تأکید می‌کنند، اقتصاد سیاسی در پی فهم روابط متقابل میان نیروهای سیاسی و اقتصادی و تأثیر آن روابط بر شکل‌گیری سیاست‌های اقتصادی است. در مطالعه حاضر از شاخص‌های حکمرانی بعنوان جایگزینی برای سنجش اقتصاد سیاسی کشورها استفاده می‌شود. بهبود محیط کسب و کار، اشتغالزایی و افزایش سهم طبقه متوسط جامعه از تولید ناخالص داخلی بواسطه ایجاد فرصت برای جذب سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی، کمک به ایجاد فضای امن اقتصادی- (امنیت اقتصادی)، ایجاد فضای رقابتی، افزایش سرمایه انسانی، تقویت سرمایه اجتماعی، کاهش فعالیت‌های تصدی‌گرایانه و انحصارطلبی و استفاده بهینه از منابع موجود و... در سایه وجود نهادهای دولتی کارآمد، درست‌کار و مبتنی بر شایسته‌سالاری، قوانین و مقررات ساده و روشن، وجود منصفانه حاکمیت قانون، عدم تصرف سیاست‌ها و چارچوب‌های قانونی توسط گروه‌های ذی‌نفوذ، وجود صدای مستقل جامعه مدنی در رسانه‌های گروهی برای افزایش پاسخگویی دولت بوجود می‌آیند.

گفتنی است، کشورهای درحال توسعه با مشکلات متعددی از جمله بی‌نظمی، فقدان توجه به قانون، تبعیض و شکل‌های مختلف فساد سیاسی و اقتصادی، ناامنی، رابطه‌مداری در اداره کشور، خودمحوری و بی‌توجهی به بخش عمومی، فقدان پاسخگویی، نامساعد بودن محیط کسب و کار و در نهایت پایین بودن رشد اقتصادی روبرو هستند. بدین منظور برای بررسی دقیق‌تر شکاف کشورهای درحال توسعه از لحاظ محیط کسب و کار و اقتصاد سیاسی با کشورهای توسعه‌یافته از دو دسته کشورهای درحال توسعه D8 و توسعه‌یافته G7 در مطالعه بررسی می‌شود. از این رو، مطالعه حاضر به منظور ارائه نکات سیاستی مناسب برای سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیران اقتصادی کشورهای مورد مطالعه به ارزیابی تطبیقی اقتصاد سیاسی، محیط کسب و کار و سرمایه خصوصی کشورهای عضو گروه D8 و G7 طی دوره زمانی ۲۰۱۵-۲۰۰۷ می‌پردازد. این مطالعه در چهار بخش تنظیم شده است: ابتدا در بخش دوم، پیشینه پژوهش تشریح می‌گردد، سپس در بخش سوم به تجزیه و تحلیل آماری پرداخته می‌شود، در بخش چهارم نیز روند سرمایه‌گذاری داخلی کشورهای مورد مطالعه بررسی می‌شود و در نهایت در بخش پنجم نتیجه‌گیری و توصیه‌های سیاستی ارائه می‌گردد.

۲- پیشینه پژوهش

در ابتدای دهه ۱۹۸۰ نظریه پردازان و سیاست گذاران اقتصادی بر خصوصی سازی تأکید داشتند اما از اواخر دهه ۱۹۹۰ راهبرد بهبود محیط کسب و کار، موضوع کانونی محافل نظریه پردازی و سیاست گذاری اقتصادی بوده است. از نظر طرفداران راهبرد بهبود محیط کسب و کار، رقابت عنصر اساسی در عملکرد بهتر اقتصادی است و تغییر مالکیت از بخش دولتی به بخش خصوصی می تواند سدی در برابر رقابت ایجاد کند. اغلب، بخش خصوصی خواهان رقابت نیست. منافع هر فرد در بخش خصوصی ایجاب می کند که از رقابت جلوگیری کند. صاحبان شرکت های واگذار شده تمایل دارند تعداد رقبا محدود بماند و دولت برای جلوگیری از رقابت بیشتر، تعرفه ها را افزایش داده و به دیگران اجازه ورود ندهد. راهبرد بهبود محیط کسب و کار تأکید بیشتری بر افزایش رقابت دارد و خطر تشدید انحصار در این سیاست بسیار کمتر از سیاست خصوصی سازی است (میدری و قودجانی، ۱۳۸۷: ۱۱). این تغییر چارچوب در سیاست گذاری محصول تحولات اقتصادی مانند تجربه کشور چین و تا حدودی ویتنام، مجارستان و لهستان این ایده را مطرح ساخت که برای تبدیل اقتصاد دولتی به اقتصاد غیردولتی به جای راهبرد خصوصی سازی می توان از راهبرد بهبود محیط کسب و کار بهره گرفت. به عبارت دیگر، بدون خصوصی سازی و صرفاً با رفع موانع بخش خصوصی می توان اقتصاد دولتی را به اقتصاد غیردولتی تغییر داد (میدری و قودجانی، ۱۳۸۷: ۲). منظور از محیط کسب و کار، عوامل مؤثر بر عملکرد واحدهای اقتصادی مانند کیفیت دستگاه های حاکمیت، ثبات قوانین و مقررات، کیفیت زیرساخت ها و... است که تغییر دادن آنها فراتر از اختیارات و قدرت مدیران بنگاه های اقتصادی است (میدری و قودجانی، ۱۳۸۷: ۲). دسوتو^۱ در طرح مفهوم محیط کسب و کار و سیاست گذاری برای رفع موانع بخش خصوصی به عنوان راهبرد اصلی توسعه اقتصادی بیش از همه اقتصاددانان نقش داشته است که محصول مطالعات او در دو کتاب راه دیگر و راز سرمایه گردآوری شده است. دسوتو در تحقیقات خود به همراه یک تیم تحقیقاتی بالغ بر ۱۰۰ کارشناس حقوق، مدیریت و اقتصاد، دریافت موانع سخت و دیوان سالاری اداری در کشورهای مختلف باعث تبدیل بخش خصوصی به بخش زیرزمینی، غیررسمی و غیرمولد شده و توسعه اقتصادی در کشورها را با مشکل مواجه

کرده است. بر پایه اندیشه‌های دوستو، مؤسسات گوناگون بین‌المللی تحقیقات مستمر و نسبتاً دقیقی برای شناسایی موانع تولید و سرمایه‌گذاری انجام داده‌اند. برای نمونه بانک جهانی نیز از اواخر دهه ۱۹۹۰ به تحلیل محیط کسب و کار در کشورهای مختلف پرداخت و گزارش سالانه توسعه جهانی ۲۰۰۵ را به محیط بهتر کسب و کار اختصاص داد. این گزارش به تحلیل محیط کسب و کار و تأثیر آن بر عملکرد اقتصادی پرداخته است (سالاری، ۱۳۹۰: ۵). پروژه محیط کسب و کار، حول پنج پرسش اساسی سازماندهی شده است:

- ۱) آیا در کشورهای مختلف تفاوت معناداری از لحاظ مقررات کسب و کار دیده می‌شود؟
- ۲) دلایل تفاوت معنادار از لحاظ مقررات کسب و کار در میان کشورهای مختلف چیست؟
- ۳) اتخاذ چه نوع قوانین و یا اصلاحاتی منجر به بهبود محیط کسب و کار می‌گردد؟
- ۴) بهترین و موفق‌ترین اصلاحات و مقررات‌های اتخاذ شده کدامند؟
- ۵) حوزه فعالیت دولت‌ها و حکومت‌ها در آسان‌سازی محیط کسب و کار به چه اندازه است؟

شایان ذکر است، بانک جهانی از سال ۲۰۰۴ به بعد، سالیانه کشورهای جهان را از منظر مقرراتی که عمر کسب و کار را از زمان شکل‌گیری تا انحلال متأثر می‌سازد، رده‌بندی می‌کند. ده مرحله بررسی محیط کسب و کار یک کشور به قرار زیر هستند: ۱- شرایط ثبت یک شرکت و شروع کسب و کار؛ ۲- تعداد مراحل، مدت و زمان، هزینه و حداقل سرمایه، ۳- اخذ مجوزها برای یک انبار تجاری با استاندارد معین اجزا؛ ۴- تعداد مراحل، مدت زمان و هزینه، ۳- استخدام و اخراج کارمندان-کارگران؛ ۵- شاخص دشواری استخدام، شاخص انعطاف‌ناپذیری ساعت کار، ۴- ثبت اموال شرکت؛ ۶- تعداد مراحل، مدت زمان و هزینه، ۵- اخذ اعتبارات؛ ۷- شاخص قدرت

۱- Starting a Business

۲- Dealing with Construction Permits

۳- Hiring and Firing Workers

۴- Registering Property

حقوق قانونی، شاخص دقت اطلاعات اعتباری، میزان پوشش اطلاعات مالی افراد توسط بخش دولتی و میزان پوشش اطلاعات مالی افراد توسط بخش خصوصی، ۶- حمایت قضایی از سرمایه‌گذاران با تأکید بر حفظ حقوق سهامداران جزء^۲؛ شاخص میزان علنی بودن مبادلات مالی، شاخص میزان پاسخگویی مدیر، سهولت شکایت از طرف سهامدار و شاخص توان حمایت از سرمایه‌گذار، ۷- پرداخت مالیات؛^۳ دفعات پرداخت، زمان (تعداد ساعت در سال)، کل مالیات قابل پرداخت برحسب درصد از سود ناخالص، ۸- تجارت فرامرزی^۴؛ تعداد اسناد برای صادرات، تعداد امضاء برای صادرات، تعداد روز برای صادرات، تعداد اسناد برای واردات، تعداد امضا برای واردات، تعداد روز برای واردات، ۹- لازم‌الاجرا بودن قراردادهای یا کارایی دادگاه‌ها در حل و فصل اختلافات تجاری^۵؛ تعداد مراحل، تعداد روز، هزینه برحسب درصدی از بدهی و ۱۰- انحلال شرکت و تعطیل کردن کسب و کار با تأکید بر قوانین ورشکستگی^۶؛ تعداد روز، هزینه برحسب درصدی از دارایی، نرخ بازستانی اعتبارات اعطا شده برحسب سنت بر دلار. با استفاده از ده شاخص فوق رتبه سهولت محیط کسب و کار را محاسبه و به صورت مقایسه‌ای برای کشورها گزارش می‌نماید.

از این رو، یک بنگاه برای کسب و حفظ مزیت رقابتی^۷ همواره باید نسبت به تغییرات محیط کسب و کار هوشیار بوده و آن را رصد کند تا بتواند راهبردهای خود را به درستی تغییر داده و در صورت لزوم برنامه‌ریزی جدید انجام دهد. گفتنی است، محیط کسب و کار متأثر از حوزه‌های مختلفی است که یکی از مهمترین آنها اقتصاد سیاسی است. اقتصاد سیاسی از مفاهیم بسیار

۱- Getting Credit

۲- Protecting Investors

۳- Paying Taxes

۴- Trading Across Borders

۵- Enforcing Contracts

۶- Closing a Business

۷- پورتر مزیت رقابتی را اینگونه بیان می‌کند: مزیت رقابتی یک کشور در یک صنعت خاص، عبارت است از توانایی و قابلیت آن کشور برای ترغیب شرکت‌ها به استفاده از شرایط کشورشان به عنوان سکویی برای انجام فعالیت‌های تجاری (پژویان و فقیه‌نصیری، ۱۳۸۸: ۸).

پیچیده و مناقشه‌انگیز در علوم اجتماعی است. نخستین بار اقتصاد سیاسی بوسیله پیروان مکتب مرکانتیلیسم (سوداگری) عنوان شد و سپس مورد بحث علمای کلاسیک اقتصاد نظیر پتی^۱، کوئیزنای^۲، اسمیت^۳، ریکاردو^۴ و سی^۵ قرار گرفت. برخی اصطلاح اقتصاد سیاسی را به معنای بکارگیری نظریه خاص اقتصادی برای توضیح رفتار اجتماعی به کار گرفته و گروهی دیگر از این اصطلاح برای اشاره به پرسش‌های داده شده از کنش و واکنش فعالیت‌های سیاسی و اقتصادی استفاده کرده‌اند (تقوی، ۱۳۷۹: ۲۱). در یک تعریف کلی، اقتصاد سیاسی به مطالعه کنترل (سازمان‌دهی داخلی اعضا و گروه‌های اجتماعی و فرآیند انطباق آنها با تغییرات) و بقا (افراد چگونه آن چیزی را تولید می‌کنند که برای باز تولید و تداوم زندگی اجتماعی مورد نیاز است) در زندگی اجتماعی می‌پردازد. فرآیند کنترل به سازوکارهای سیاسی و فرآیند بقا به سازوکارهای اقتصادی مربوط می‌شود (فoster^۶، ۲۰۰۲: ۵). در مطالعه حاضر از شاخص‌های حکمرانی بعنوان جایگزینی برای سنجش اقتصاد سیاسی کشورها استفاده می‌شود. باید خاطر نشان کرد، از اواخر دهه ۱۹۹۰ نهادهای بین‌المللی سیاست‌گذاری اقتصادی همچون بانک جهانی، برنامه عمران سازمان ملل متحد و تا حدودی صندوق بین‌المللی پول، سیاستی به نام حکمرانی خوب را به عنوان کلید معمای توسعه مطرح نمودند. حکمرانی در لغت به معنای اداره و تنظیم امور است و به رابطه میان شهروندان و حکومت‌کنندگان اطلاق می‌شود. تعاریف متعددی از حکمرانی خوب وجود دارد برای نمونه از دید برنامه عمران سازمان ملل، حکمرانی خوب عبارت است از: مدیریت امور عمومی براساس حاکمیت قانون، دستگاه قضائی کارآمد و عادلانه و مشارکت گسترده مردم در فرایند حکومت‌داری. به عبارت دیگر هر اندازه حاکمیت قانون بیشتر و دستگاه قضائی کارآمدتر و عادلانه‌تر و میزان مشارکت در یک کشور بیشتر باشد حکمرانی در آن کشور خوب‌تر است (میدری و خیرخواهان، ۱۳۸۳: ۲۶). بنابراین به طور کلی

-
- ۱- W. Petty
 - ۲- F. Quesnay
 - ۳- A. Smith
 - ۴- D. Ricardo
 - ۵- J.B Say
 - ۶- J. E. Foster

می‌توان بیان داشت حکمرانی در مورد محیط نهادی است که در آن شهروندان در میان خود و با سازمان‌های دولتی / مقامات ارتباط و تعامل دارند. در واقع، حکمرانی متناسب با رویکرد سیستم-های پیچیده جهت درک عملکرد و کارکرد سازوکارهای اقتصاد سیاسی-اجتماعی از طریق روابط درون‌بخشی در بین قسمت‌های قابل شناسایی (به عنوان مثال، اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی)، و نه فقط هر بخش به صورت مجزا است (کمپ و همکاران^۱، ۲۰۰۵: ۷).

نتایج مطالعه گون کلوز داسیلوا و همکاران^۲ (۲۰۰۱) دلالت دارد که درجه پایین توسعه نهادی اثر ناسازگاری بر بهره‌وری عوامل تولید و درآمد سرانه دارد. از آنجا که سطح ثروت و رشد اقتصادی به پس‌انداز داخلی، پیشرفت فناوری سریع‌تر و نظام آموزشی شایسته وابسته است، در یک چارچوب نهادی ضعیف، فساد شبیه به یک هزینه اضافی عمل می‌نماید و اثربخشی و کارایی سرمایه‌گذاری عمومی و خصوصی و توسعه محیط کسب و کار را از بین می‌برد. بانک جهانی (۲۰۰۱: ۱) نیز بیان می‌کند مدل تنظیم‌گری دولت بر این ایده استوار است، هنگامی که بازارهای رقابتی و محیط کسب و کار به خوبی کار می‌کنند، فعالیت‌های مولد باید به بخش خصوصی انتقال یابد و زمانی که به طور معنی‌داری شکست بازار وجود دارد، تنظیم‌گری و هدایت‌گری دولت اهمیت خاصی می‌یابد. به عبارت دیگر، ایجاد ساختارهای سیاست‌گذاری و تنظیم‌گری مؤثر در کشورهای در حال توسعه فقط یک موضوع طراحی فنی ساده ابزارهای سیاست‌گذاری نیست، بلکه با کیفیت حمایت از نهادهای تنظیم‌گری، ظرفیت‌های توسعه کسب و کار و سرمایه‌گذاری و رشد اقتصادی در ارتباط است (بانک جهانی، ۲۰۰۲: ۱۵۲).

بارسقیان و دیسیسیو^۳ (۲۰۱۰) بیان می‌دارند، با افزایش هزینه‌های ورود، تعداد بنگاه‌های حاضر در بازار کاهش یافته و با تضعیف فضای رقابتی در کشور، شرایط استثمار نیروی کار توسط کارفرما مهیا شده که منجر به کاهش سطح دستمزدها و افول انگیزه نیروی کار می‌شود و نهایتاً بهره‌وری کاهش خواهد یافت. همچنین با افزایش یک درصد در هزینه‌های ورود، بخش غیررسمی ۰/۳ درصد رشد خواهد کرد. با افزایش هزینه‌های ورود، بخش غیررسمی در اقتصاد بزرگ‌تر شده و

۱- R. Kemp et al

۲- M. F. Gonçalves Dasilva et al

۳- L. Barseghyan & R. DiCecio

اندازه بنگاه‌ها کوچک‌تر خواهد شد. نتایج مطالعه یانکوف و همکاران^۱ (۲۰۰۲) نشان می‌دهد، کشورهای که مقررات سخت‌گیرانه و بوروکراسی اداری پیچیده‌تری دارند از حجم بالای اقتصاد زیرزمینی و فساد اقتصادی برخوردار هستند. درحالی‌که کشورهایی که مقررات مناسب‌تری برای ورود دارند، محدوده دخالت دولت در آنها مشخص و کیفیت کالاهای تولیدی در آنها مناسب‌تر است. گفتنی است، نتایج مطالعات صورت گرفته در کشورها با تمامی سطوح توسعه نشان می‌دهد؛ کشورهایی با شفافیت بالاتر، اثربخشی بیشتر دولت، حاکمیت بیشتر قانون و دستگاه قضایی کارا، فساد و مقررات پیچیده کمتر، ثبات سیاسی بالاتر یا به تعبیری دیگر حکمرانی مناسب‌تر از محیط مساعدتری برای کسب و کار، سرمایه‌گذاری بیشتر در منابع فیزیکی و دانش‌محور (سرمایه انسانی، ابداعات و ابتکارات)، نرخ‌های رشد و درآمدهای سرانه مستمر و باثبات و در نهایت توسعه اقتصادی - اجتماعی برخوردار هستند (مئون و ویل^۲، ۲۰۰۵:۹).

از این رو می‌توان بیان داشت حکمرانی خوب یکی از عوامل مؤثر بر محیط کسب و کار است.

۳- تجزیه و تحلیل آماری

در شرایطی که اهمیت کارکرد نهادهای اقتصادی بر اقتصاد کشورهای مختلف جهان تأیید شده است و طیف وسیعی از کشورها سیاست‌ها و قانون‌گذاری‌های اثربخش برای اصلاح، بهبود و توسعه نهادهای حاکم بر جامعه را در رأس برنامه‌های اقتصادی خود قرار داده‌اند، توجه جدی و همه‌جانبه به سمت بهبود محیط کسب و کار قابل تأمل است. محیط کسب و کار، از عوامل مهمی تأثیر می‌پذیرد و یکی از مهمترین آنها، اقتصاد سیاسی است. از این رو در این بخش از مطالعه با استفاده از آمار و اطلاعات موجود در پایگاه‌های اطلاعاتی در قالب جداولی به بررسی مقایسه‌ای جایگاه کشورهای گروه D8 و G7 در شاخص‌های محیط کسب و کار، اقتصاد سیاسی و سرمایه‌گذاری خصوصی پرداخته می‌شود. همچنین در ادامه به منظور تبیین بهتر جایگاه جمهوری اسلامی ایران در شاخص‌های مذکور از نمودارهای تار عنکبوتی بهره می‌گیریم. زیرا شناخت فضای اقتصاد جهانی به منظور بدست آوردن موقعیت مناسب در عرصه بین‌المللی از

۱- S. Djankov et al

۲- P. G. Meon & L. Will

اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. از این رو، تمام کشورها بویژه کشورهای در حال توسعه نیازمند درک صحیح از جایگاه نسبی خود در مقایسه با سایر کشورها هستند تا از طریق آن بتوانند توانمندی‌های خود را در جهت بهبود عملکردشان ارتقا بخشند.

۳-۱- ترسیم جایگاه کشورهای مورد مطالعه در شاخص‌های محیط کسب و کار

محیط کسب و کار یکی از مهمترین شاخص‌های تعیین‌کننده وضعیت اقتصادی کشورهاست که سازمان‌های جهانی، سرمایه‌گذاران و تولیدکنندگان براساس آن به تجزیه و تحلیل موقعیت اقتصادی کشورها می‌پردازند. بهبود فضای کسب و کار در کشور منجر می‌شود که شرایط برای فعالیت مؤثر و مفید تمام فعالان اقتصادی آماده شود و تمامی بخش‌ها بتوانند از موقعیت بالقوه خود استفاده کنند؛ این امر باعث افزایش سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی، افزایش فرصت‌های شغلی، افزایش بهره‌وری عوامل تولید و افزایش بسیاری دیگر از مؤلفه‌های اقتصادی و اجتماعی می‌شود. در فضای نامناسب کسب و کار، بخش خصوصی ناگزیر به سمت اقتصاد زیرزمینی غیرمولد و غیررسمی سوق پیدا می‌کند، رشوه و فساد افزایش می‌یابد و در نهایت کارایی در تولید کالاها و خدمات کاهش می‌یابد که این امر منجر به کاهش انگیزه فعالین اقتصادی جهت سرمایه‌گذاری می‌شود. جدول (۱) وضعیت رتبه کشورهای گروه D8 و G7 را در شاخص سهولت کسب و کار تصویر می‌کند.

جدول (۱): رتبه شاخص سهولت کسب و کار کشورهای گروه D8 و G7 طی دوره زمانی ۲۰۰۷-۲۰۱۵

کشور	۲۰۰۷	۲۰۰۸	۲۰۰۹	۲۰۱۰	۲۰۱۱	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۴	۲۰۱۵
اندونزی	۱۳۵ (۷)	۱۲۳ (۶)	۱۲۹ (۷)	۱۲۲ (۶)	۱۲۱ (۶)	۱۲۹ (۶)	۱۲۸ (۵)	۱۲۰ (۴)	۱۱۴ (۴)
بنگلادش	۸۸ (۳)	۱۰۷ (۴)	۱۱۰ (۴)	۱۱۹ (۵)	۱۰۷ (۵)	۱۲۲ (۵)	۱۲۹ (۶)	۱۳۰ (۶)	۱۷۳ (۸)
پاکستان	۷۴ (۲)	۷۶ (۳)	۷۷ (۳)	۸۵ (۳)	۸۳ (۳)	۱۰۵ (۳)	۱۰۷ (۳)	۱۱۰ (۳)	۱۲۸ (۵)
ترکیه	۹۱ (۴)	۵۷ (۲)	۵۹ (۲)	۷۳ (۲)	۶۵ (۲)	۷۱ (۲)	۷۱ (۲)	۶۹ (۲)	۵۵ (۲)
جمهوری اسلامی ایران	۱۱۹ (۶)	۱۳۵ (۸)	۱۴۲ (۸)	۱۳۷ (۸)	۱۲۹ (۷)	۱۴۴ (۸)	۱۴۵ (۸)	۱۵۲ (۸)	۱۳۰ (۶)

کشور	۲۰۰۷	۲۰۰۸	۲۰۰۹	۲۰۱۰	۲۰۱۱	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۴	۲۰۱۵
مالزی	(۱)۲۵	(۱)۲۴	(۱)۲۰	(۱)۲۳	(۱)۲۱	(۱)۱۸	(۱)۱۲	(۱)۶	(۱)۱۸
مصر	(۸)۱۶۵	(۷)۱۲۶	(۵)۱۱۴	(۴)۱۰۶	(۴)۹۴	(۴)۱۱۰	(۴)۱۰۹	(۵)۱۲۸	(۳)۱۱۲
نیجریه	(۵)۱۰۸	(۵)۱۰۸	(۶)۱۱۸	(۷)۱۲۵	(۸)۱۳۷	(۷)۱۳۳	(۷)۱۳۱	(۷)۱۴۷	(۷)۱۷۰
میانگین گروه D8	۱۰۰	۹۴	۹۶	۹۸	۹۴	۱۰۴	۱۰۴	۱۰۷	۱۱۲
امریکا	(۱)۳	(۱)۳	(۱)۳	(۱)۴	(۲)۵	(۱)۴	(۱)۴	(۱)۴	(۱)۷
انگلیس	(۳)۶	(۲)۶	(۲)۶	(۲)۵	(۱)۴	(۲)۷	(۲)۷	(۲)۱۰	(۲)۸
ایتالیا	(۷)۸۲	(۷)۵۳	(۷)۶۵	(۷)۷۸	(۷)۸۰	(۷)۸۷	(۷)۷۳	(۷)۶۵	(۷)۵۶
آلمان	(۵)۲۱	(۵)۲۰	(۵)۲۵	(۵)۲۵	(۵)۲۲	(۴)۱۹	(۴)۲۰	(۴)۲۱	(۳)۱۴
ژاپن	(۴)۱۱	(۴)۱۲	(۴)۱۲	(۴)۱۵	(۴)۱۸	(۵)۲۰	(۵)۲۴	(۵)۲۷	(۵)۲۹
فرانسه	(۶)۳۵	(۶)۳۱	(۶)۳۱	(۶)۳۱	(۶)۲۶	(۶)۲۹	(۶)۳۴	(۶)۳۸	(۶)۳۱
کانادا	(۲)۴	(۳)۷	(۳)۸	(۳)۸	(۳)۷	(۳)۱۳	(۳)۱۷	(۳)۱۹	(۴)۱۶
میانگین گروه G7	۲۳	۱۸	۲۱	۲۳	۲۳	۲۵	۲۵	۲۶	۲۳

منبع: www.doingbusiness.org

*اعداد داخل پرانتز بیانگر رتبه کشورها در بین کشورهای گروه D8 و G7 است.

لذا براساس جدول فوق، مالزی در بین کشورهای گروه D8 موفق تر عمل کرده است؛ بطوریکه رتبه جهانی آن در سال ۲۰۰۷، ۲۵ بوده که توانسته با ۷ پله صعود در سال ۲۰۱۵ در جایگاه هجدهم جهان قرار گیرد. بعد از آن ترکیه و مصر با کسب رتبه‌های ۵۵ و ۱۱۲ در سال ۲۰۱۵، رده‌های دوم و سوم را در بین کشورهای گروه D8 به خود اختصاص داده‌اند. جایگاه جمهوری اسلامی ایران نیز در شاخص مذکور در سال‌های ۲۰۰۷ و ۲۰۱۵ به ترتیب ۱۱۹ و ۱۳۰ جهان بوده که رتبه ششم را از آن خود کرده است. در حالی که آمریکا در سال ۲۰۱۵ جایگاه اول را در بین کشورهای گروه G7 و جهان را در شاخص سهولت محیط کسب و کار کسب کرده است و رتبه‌های دوم و سوم در بین کشورهای گروه G7 به انگلیس و آلمان تعلق دارد. ایتالیا نیز با کسب رتبه ۵۶ جهان در شاخص مذکور در سال ۲۰۱۵ از عملکرد ضعیفی در بین کشورهای گروه G7 برخوردار است. بنابراین باید اذعان نمود با نگاهی کلی به جدول (۱) در می‌یابیم؛

کشور	تأسیس و راه‌اندازی شرکت	اخذ مجوز	ثبت مالکیت	اخذ اعتبار	سرمایه‌گذاران حمایت از	پرداخت مالیات	تجارت برون‌مرزی	اجرای قراردادها	انحلال شرکت‌ها
گروه G7	(۶)	(۵)	(۴)	(۵)	(۴)	(۶)	(۴)	(۴)	
کانادا	(۱)۲	(۶)۵۲	(۲)۳۹	(۴)۲۰	(۱)۵	(۲)۱۶	(۶)۳۶	(۶)۵۳	(۲)۴
انگلستان	(۳)۱۷	(۳)۳۱	(۳)۴۲	(۱)۳	(۳)۹	(۱)۱۵	(۲)۱۷	(۵)۲۷	(۳)۸
امریکا	(۲)۱۴	(۲)۲۴	(۱)۱۷	(۲)۴	(۲)۸	(۳)۵۷	(۳)۱۷	(۳)۱۲	(۴)۱۳
آلمان	(۷)۹۳	(۱)۱۵	(۶)۶۵	(۳)۱۶	(۷)۸۷	(۵)۷۷	(۱)۱۲	(۲)۱۰	(۵)۲۵
ایتالیا	(۵)۶۷	(۷)۹۶	(۵)۶۲	(۷)۸۸	(۵)۵۴	(۷)۱۳۰	(۷)۶۱	(۷)۱۴۸	(۶)۳۱
فرانسه	(۴)۲۲	(۴)۳۹	(۷)۱۵۰	(۶)۴۹	(۶)۶۶	(۴)۶۸	(۵)۲۴	(۱)۹	(۷)۳۸
میانگین گروه G7	۴۲	۴۳	۶۱	۲۹	۳۵	۶۸	۲۶	۴۰	۱۷

منبع: www.doingbusiness.org

* اعداد داخل پرانتز بیانگر رتبه کشورها در گروه کشورهای مورد مطالعه D8 و G7 است.

جدول (۲) رتبه کشورهای مورد مطالعه در شاخص‌های مؤثر بر سهولت محیط کسب و کار را نشان می‌دهد. براساس جدول مذکور، متوسط رتبه شاخص تأسیس و راه‌اندازی کانادا در سال ۲۰۱۵-۲۰۰۷ در بین کشورهای گروه G7 و جهان به ترتیب اول و دوم بوده است. امریکا و انگلیس در شاخص مذکور به ترتیب رتبه‌های دوم و سوم را در بین کشورهای گروه G7 به خود اختصاص داده‌اند. آلمان نیز با کسب رتبه ۹۳ در جهان رتبه آخر را در بین کشورهای گروه G7 کسب کرده است. همچنین در بین کشورهای گروه D8، مصر در شاخص تأسیس و راه‌اندازی شرکت توانسته رتبه اول را بدست آورد. متوسط رتبه جمهوری اسلامی ایران نیز در شاخص مذکور در بین کشورهای جهان ۷۰ بوده و رتبه چهارم را در بین کشورهای گروه D8 به خود

اختصاص داده است. بعلاوه بهترین و ضعیف‌ترین عملکرد در دومین شاخص کسب و کار (اخذ مجوز) در بین کشورهای گروه G7 به ترتیب با کسب رتبه ۱۵ و ۹۶ به آلمان و ایتالیا و در بین کشورهای گروه D8 به ترتیب با کسب رتبه ۹۰ و ۱۶۰ به اندونزی و جمهوری اسلامی ایران تعلق دارد. همچنین امریکا و فرانسه در شاخص ثبت مالکیت در رتبه اول و آخر در بین کشورهای گروه G7 قرار دارند و در بین کشورهای گروه D8 رتبه‌های اول و آخر از آن ترکیه و است. متوسط رتبه جمهوری اسلامی ایران در جهان و در کشورهای گروه D8 در شاخص ثبت مالکیت ۱۵۵ و ۶ بوده است. همانطور که از جدول فوق مشاهده می‌شود، انگلیس و مالزی در بین کشورهای گروه G7 و D8 در شاخص اخذ اعتبار توانسته‌اند رتبه برتر را کسب کنند. رتبه جمهوری اسلامی ایران نیز در شاخص مذکور در جهان و کشورهای گروه D8 به ترتیب ۸۶ و ۵ است. در شاخص حمایت از سرمایه‌گذاران نیز کانادا از عملکرد خوبی برخوردار بوده است. در کشورهای گروه D8 مالزی موفق‌ترین کشور بوده و توانسته رتبه اول را به خود اختصاص دهند. جمهوری اسلامی ایران نیز با کسب رتبه ۱۵۸ ضعیف‌ترین عملکرد را داشته است. گفتنی است در شاخص پرداخت مالیات، انگلیس و ایتالیا با کسب رتبه‌های ۱۵ و ۱۳۰ در جهان در رده‌های اول و آخر کشورهای گروه G7 و مالزی و پاکستان با کسب رتبه‌های ۳۳ و ۱۵۰ در جهان در رده‌های اول و آخر کشورهای گروه D8 قرار گرفته‌اند. جمهوری اسلامی ایران نیز در جایگاه ۱۱۶ جهان قرار دارد. رتبه‌های فرانسه و ایتالیا در شاخص تجارت برون‌مرزی به ترتیب اول و آخر بوده است. متوسط این رتبه برای مالزی در جهان و کشورهای گروه D8، ۲۴ و ۱ محاسبه شده است. جمهوری اسلامی ایران نیز در بین کشورهای گروه D8 وضعیت مطلوبی ندارد و رتبه ۷ را دارا است. فرانسه، آلمان و امریکا در شاخص اجرای قراردادهای به ترتیب رده‌های اول تا سوم را در بین کشورهای گروه G7، احراز کرده‌اند. در حالی که در شاخص مذکور، ترکیه و بنگلادش با متوسط رتبه‌های ۳۹ و ۱۸۰ در جهان رتبه‌های اول و هشتم را در بین کشورهای گروه D8 بدست آورده‌اند. رتبه جمهوری اسلامی ایران نیز در جهان و کشورهای گروه D8 ۵۲ و ۳ است. در آخرین شاخص محیط کسب و کار (انحلال شرکت‌ها) نیز ژاپن در جهان و کشورهای گروه G7 رتبه برتر را بدست آورده است و موفق‌ترین و ضعیف‌ترین کشور در این شاخص در کشورهای گروه D8 به ترتیب مالزی و اندونزی می‌باشند و جمهوری اسلامی ایران نیز در جایگاه ۱۱۸ و ۵ در جهان و کشورهای گروه D8 قرار دارد. از این رو می‌توان بیان داشت وضعیت اکثر

کشورهای در حال توسعه گروه D8 در قیاس با کشورهای توسعه یافته عضو گروه G7 در شاخص‌های محیط کسب و کار ضعیف و نامطلوب است. در حالی که در صورت وجود محیط کسب و کار مساعد در کشورها، سرمایه‌گذاران داخلی با میل و رغبت بیشتری سرمایه‌گذاری می‌کنند و این امر نیز به نوبه خود فرصت بهره‌گیری از مزیت‌های نسبی، افزایش فرصت‌های شغلی، کاهش نرخ بیکاری، افزایش بهره‌وری عوامل تولید و دستیابی به دانش و فناوری‌های نوین به منظور تولید کالاهای قابل رقابت در صحنه بین‌الملل و رشد اقتصادی مستمر و باثبات را فراهم می‌سازد. اما سؤالی که در اینجا مطرح است اینکه کشورها برای بهبود محیط کسب و کار خود چه اقداماتی را بایست انجام دهند؟ یکی از دلایل مهم عدم توانایی اکثر کشورها در بهبود شاخص‌های محیط کسب و کار، وضعیت نامناسب اقتصاد سیاسی آنها می‌باشد که در ادامه به بررسی آنها می‌پردازیم.

۳-۲- ترسیم جایگاه کشورهای مورد مطالعه در شاخص اقتصاد سیاسی

اقتصاد سیاسی بر این نکته تأکید دارد که چگونه دگرگونی‌های اقتصادی و سیاسی داخلی بر رفتار کشورها اثر می‌گذارد و متقابلاً راه‌های اثرگذاری بر ساختارهای اقتصادی، سیاسی و امنیتی ملی را چگونه می‌توان نشان داد. در این مطالعه برای سنجش اقتصاد سیاسی کشورها از شاخص حکمرانی استفاده می‌گردد. همانطور که قبلاً اشاره شد به دلیل وجود تعاریف متعدد از حکمرانی خوب هر یک از نهادهای متعدد بین‌المللی با برشمردن ویژگی‌های متفاوت و متنوع برای کیفیت حکمرانی اقدام به تهیه شاخص‌های حکمرانی نموده‌اند. حال آنکه در مطالعه حاضر از میان شاخص‌های موجود به شاخص‌های ششگانه بانک جهانی توجه می‌شود. شاخص‌های حکمرانی بانک جهانی براساس گزارشی است که سالانه توسط سه تن از اقتصاددانان یعنی کافمن و همکاران^۱ از سال ۱۹۹۶ به بعد ارایه می‌شود. شاخص‌های حکمرانی^۲ (GI) عبارتند از: شاخص حق اظهار نظر و پاسخگویی^۳ (VA)، شاخص ثبات سیاسی^۱ (PS)، شاخص اثربخشی

۱- D. Kaufman et al

۲- Government Indicator (GI)

۳- Voice & Accountability (VA)

دولت^۲ (GE)، شاخص کیفیت قوانین و مقررات^۳ (RQ)، شاخص حاکمیت قانون^۴ (RL) و شاخص کنترل فساد^۵ (CC). دامنه اعداد شاخص‌های حکمرانی بین ۲/۵- تا ۲/۵ است و اعداد بزرگ‌تر بیانگر بهتر و کاراتر بودن کیفیت حکمرانی هستند. که در ادامه به بررسی هر یک از شاخص‌ها می‌پردازیم.

جدول (۳): متوسط شاخص‌های حکمرانی کشورهای

گروه D8 و G7 طی دوره زمانی ۲۰۱۴-۲۰۰۷

کشور	حق اظهار نظر و پاسخگویی	ثبات سیاسی	اثربخشی دولت	کیفیت قوانین و مقررات	حاکمیت قانون	کنترل فساد
اندونزی	۰.۰۱- (۱)	۰.۷۶- (۲)	۰.۲۲- (۳)	۰.۲۹- (۳)	۰.۵۸- (۴)	۰.۶۶- (۴)
بنگلادش	۰.۴۰- (۳)	۱.۴۰- (۵)	۰.۷۶- (۷)	۰.۸۹- (۷)	۰.۷۹- (۵)	۰.۹۸- (۷)
پاکستان	۰.۸۶- (۶)	۲.۶۰- (۸)	۰.۷۳- (۶)	۰.۶۲- (۵)	۰.۸۶- (۶)	۰.۹۴- (۶)
ترکیه	۰.۱۷- (۲)	۱.۰- (۳)	۰.۳۳- (۲)	۰.۳۵- (۲)	۰.۰۷- (۲)	۰.۰۶- (۲)
جمهوری اسلامی ایران	۱.۵۶- (۸)	۱.۲۶- (۶)	۰.۵۴- (۴)	۱.۵۷- (۸)	۰.۹۵- (۷)	۰.۷۵- (۵)
مالزی	۰.۴۳- (۴)	۰.۱۰- (۱)	۱.۱۰- (۱)	۰.۵۵- (۱)	۰.۵۱- (۱)	۰.۲۰- (۱)
مصر	۱.۰۹- (۷)	۱.۱۰- (۴)	۰.۵۶- (۵)	۰.۳۸- (۴)	۰.۳۱- (۳)	۰.۶۰- (۳)
نیجریه	۰.۷۶- (۵)	۲.۰۳- (۷)	۱.۰۸- (۸)	۰.۷۵- (۶)	۱.۱۴- (۸)	۱.۰۷- (۸)

کشورهای
گروه D8

۱- Political Stability (PS)

۲- Government Effectiveness (GE)

۳- Regulatory Quality (RQ)

۴- Rule of Law (RL)

۵- Control of Corruption (CC)

کشور	حق اظهار نظر و پاسخگویی	ثبات سیاسی	اثر بخشی دولت	کیفیت قوانین و مقررات	حاکمیت قانون	کنترل فساد
میانگین گروه D8	-۰.۶۶	-۱.۲۵	-۰.۳۰	-۰.۴۵	-۰.۵۰	-۰.۵۹
امریکا	(۵) ۱.۱۰	(۴) ۰.۵۴	(۴) ۱.۵۴	(۴) ۱.۳۹	(۴) ۱.۵۹	(۶) ۱.۳۱
انگلیس	(۳) ۱.۳۱	(۷) ۰.۴۰	(۳) ۱.۵۷	(۱) ۱.۷۳	(۲) ۱.۷۲	(۳) ۱.۶۵
ایتالیا	(۷) ۰.۹۸	(۶) ۰.۴۷	(۷) ۰.۳۷	(۷) ۰.۸۲	(۷) ۰.۳۸	(۷) ۰.۰۷
آلمان	(۲) ۱.۳۷	(۳) ۰.۸۸	(۲) ۱.۵۹	(۳) ۱.۵۷	(۳) ۱.۶۸	(۲) ۱.۷۵
ژاپن	(۶) ۱.۰۳	(۲) ۰.۹۴	(۵) ۱.۵۲	(۶) ۱.۱۱	(۶) ۱.۳۶	(۴) ۱.۵۰
فرانسه	(۴) ۱.۲۳	(۵) ۰.۵۲	(۶) ۱.۴۵	(۵) ۱.۲۰	(۵) ۱.۴۵	(۵) ۱.۴۰
کانادا	(۱) ۱.۴۲	(۱) ۱.۰۴	(۱) ۱.۷۷	(۲) ۱.۷۰	(۱) ۱.۷۹	(۱) ۱.۹۷
میانگین گروه G7	۱.۲۰	۰.۶۸	۱.۴۰	۱.۳۶	۱.۴۲	۱.۳۷

منبع: www.govindicators.org

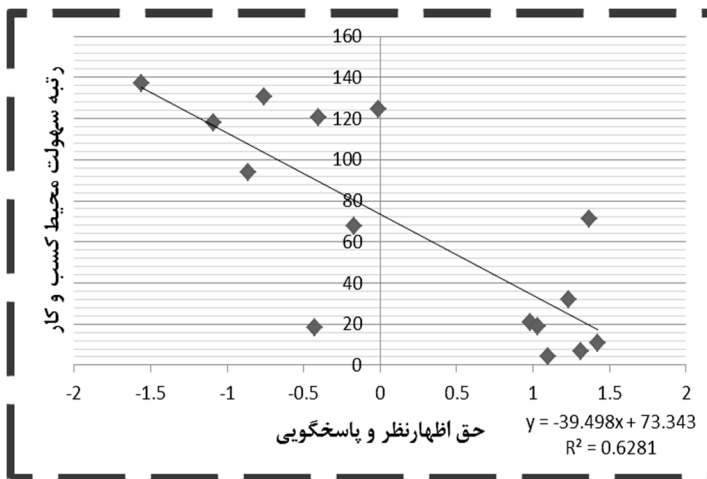
* اعداد داخل پرانتز بیانگر رتبه کشورها در شاخص مورد نظر است.

۳-۲-۱- شاخص حق اظهار نظر و پاسخگویی

حق اظهار نظر و پاسخگویی به عنوان یک مؤلفه کلیدی برای حکمرانی خوب به شمار می‌رود. مقصود از این شاخص میزان مشارکت شهروندان در انتخاب دولت و نظام سیاسی است. این شاخص همچنین بیانگر میزان آزادی بیان، آزادی احزاب و تشکل‌ها و اجتماعات، و آزادی رسانه‌های جمعی است. براساس این شاخص هر چه مردم در یک جامعه نقش بیشتری در تعیین زمامداران و هیئت حاکمه داشته باشند، حضور و نقش احزاب، تشکل‌ها و انجمن‌ها و نظایر آن‌ها در جامعه بیشتر باشد، و رسانه‌های جمعی و افراد مختلف بتوانند آزادانه فعالیت و نظر خود را بیان کنند، نشان‌دهنده وضعیت بهتری از حکمرانی خوب است (نادری، ۱۳۹۰: ۷). براساس جدول (۳) کانادا با ۱.۴۲ و ایتالیا با ۰.۹۸ در شاخص حق اظهار نظر و پاسخگویی به ترتیب بهترین و ضعیف‌ترین عملکرد را در بین کشورهای گروه G7 داشته‌اند. در بین کشورهای گروه D8 نیز اندونزی با ۰.۰۱- عملکرد بهتری داشته است. در این شاخص نیز جمهوری اسلامی ایران با ۱.۵۶- ضعیف‌ترین عملکرد را به خود اختصاص داده است. همچنین همانطور که در نمودار (۱) مشاهده

می‌گردد، شاخص حق اظهار نظر و پاسخگویی "همبستگی منفی" با رتبه سهولت محیط کسب و کار دارد. باید اذعان نمود؛ وجود حق اظهار نظر و پاسخگویی موجب تقویت آگاهی‌های عمومی و شفافیت اقتصادی و اجتماعی می‌شوند. از سوی دیگر وجود نهادهای جامعه مدنی مثل انجمن-های صنفی، اتحادیه‌ها، احزاب و انتخابات آزاد و سالم به مردم یک جامعه قدرت می‌بخشد تا دولت‌ها را انتخاب، کنترل و برکنار کنند. طبیعی است که در چنین شرایطی قدرت شهروندان و استقلال رسانه‌ها نقش مهمی در کنترل و زیر نظر گرفتن صاحبان قدرت و پاسخگو نگاه داشتن آنها در برابر اقدامات‌شان ایفا خواهد کرد. از اینرو خطای سیاست‌گذاران تحت کنترل اجتماعی قرار گرفته و کاهش می‌یابد. در چنین شرایطی صاحبان کسب و کار از بینش و قدرت لازم برای نقد سیاست‌های اقتصادی نادرست دولت و مقابله با تغییرات نابجا در قوانین برخوردار هستند. حال آنکه در صورت نبود سازوکارهای نظارتی، شفافیت قوانین و مقررات و سیاست‌های دولت کاهش می‌یابد. این امر هزینه‌های کسب و کار را افزایش داده و از این رهگذر مانع توسعه کسب و کار، سرمایه‌گذاری و رشد اقتصادی می‌شود (برادران شرکا و ملک‌الساداتی، ۱۳۸۶: ۷ و ۸).

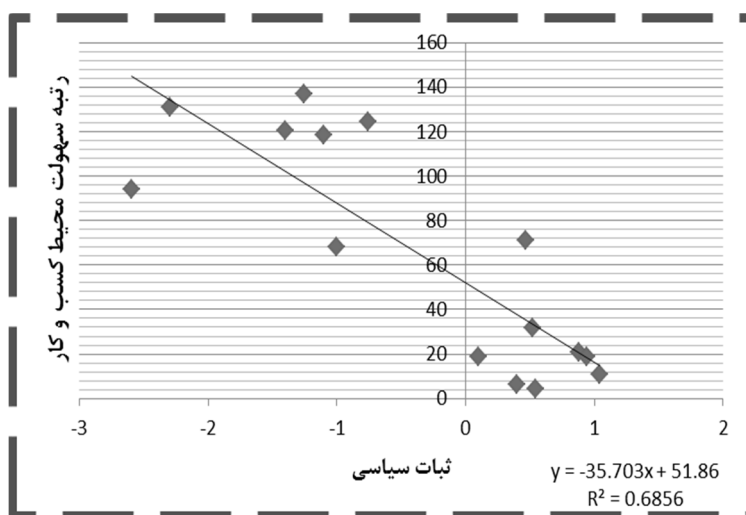
نمودار (۱): پراکندگی رتبه سهولت محیط کسب و کار و حق اظهار نظر و پاسخگویی کشورهای مورد مطالعه

۳-۲-۲- شاخص ثبات سیاسی

این شاخص بیانگر آن است که چه میزان احتمال دارد یک حکومت و نظام سیاسی از راه‌های غیرقانونی یا ابزارهای خشونت‌آمیز در معرض بی‌ثباتی و سرنوشتی و براندازی باشد. در اینجا عواملی همچون تروریسم و خشونت‌های سیاسی مدنظر هستند. براساس این شاخص، هرچه احتمال نبودن ثبات سیاسی در یک کشور بیشتر باشد نشان‌دهنده حکمرانی ضعیف است و هرچه کشوری از ثبات سیاسی بیشتری برخوردار باشد، در زمینه حکمرانی خوب امتیاز بالاتری را کسب می‌کند (نادری، ۱۳۹۰: ۸). از جدول (۳) مشخص می‌گردد؛ در شاخص ثبات سیاسی در بین کشورهای گروه G7 کانادا، ژاپن و آلمان به ترتیب ۱.۰۴، ۰.۹۴ و ۰.۸۸ بوده که رتبه‌های اول تا سوم را به خود اختصاص داده‌اند. انگلیس نیز در شاخص فوق با ۰.۴۰ رتبه آخر را کسب کرده است. همچنین رتبه‌های اول و آخر در شاخص مذکور در بین کشورهای گروه D8 به مالزی و پاکستان با شاخصی معادل ۰.۱ و ۲.۶۰- تعلق دارد. جمهوری اسلامی ایران نیز با شاخصی معادل ۱.۲۶- در رتبه ششم در بین کشورهای گروه D8 قرار گرفته است. همچنین براساس نمودار (۲)، شاخص ثبات سیاسی "همبستگی منفی" با رتبه سهولت محیط کسب و کار دارد. در واقع در صورت وجود جنگ، شورش و درگیری‌های داخلی، ثبات سیاسی کشورها از بین می‌رود و همین امر ریسک انجام فعالیت‌های اقتصادی و همچنین سرمایه‌گذاری‌ها داخلی و خارجی را افزایش می‌دهد و از این رهگذر مانع توسعه کسب و کار می‌شود. حال آنکه اطمینان خاطر از وجود یک فضای باثبات سیاسی در جامعه و فقدان هرگونه آشوب، اغتشاش، نزاع‌های داخلی، کودتا و پدیده‌های مانند آن موجب ترغیب فعالین اقتصادی و شهروندان به سرمایه‌گذاری در محیطی آرام و امن در فعالیت‌های مولد و نوآورانه می‌شود و این امر افزایش کارایی و مهارت در فعالیت‌های تولیدی، افزایش قدرت رقابت‌پذیری و چانه‌زنی در عرصه نظام بین‌المللی ناشی از کاهش هزینه‌ها و قیمت‌ها، بهبود محیط کسب و کار و در نهایت دستیابی به رشد و توسعه اقتصادی مستمر و باثبات را به همراه خواهد داشت.

نمودار(۲): پراکنش رتبه سهولت محیط کسب و کار و ثبات سیاسی کشورهای مورد مطالعه

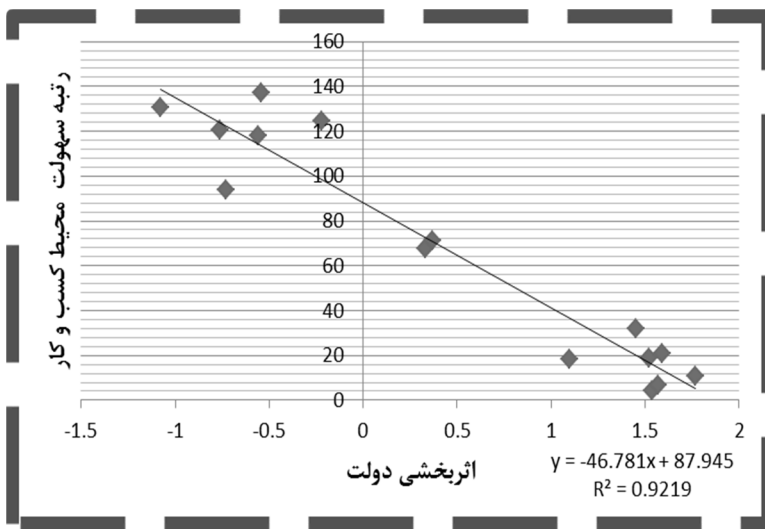
منبع: www.doingbusiness.org, www.govindicators.org و یافته‌های پژوهش

۳-۳-۳- شاخص اثربخشی دولت

در این شاخص، کیفیت خدمات عمومی، خدمات شهروندی و میزان استقلال آن‌ها از فشارهای سیاسی مدنظر است. همچنین کیفیت تدوین و اجرای خط‌مشی‌های عمومی و دولتی، و میزان تعهدی که دولت در برابر این سیاست‌ها دارد، در این شاخص در کانون ارزیابی قرار می‌گیرد. در نتیجه هرچه کیفیت خدمات عمومی و شهروندی بهتر باشد و خط‌مشی‌های عمومی به دور از جنجال‌ها و خط و ربط‌های سیاسی وضع و اجرا شوند و تعهد نظام سیاسی در قبال آن‌ها بیشتر باشد، بیانگر وضعیت بهتری در حکمرانی خوب است (نادری، ۱۳۹۰: ۸). مطابق جدول (۳) که در آن شاخص اثربخشی دولت تصویر شده است، کانادا با شاخصی معادل ۱.۷۷ رتبه اول و ایتالیا با شاخص ۰.۳۷ رتبه آخر را در بین کشورهای گروه G7 به خود اختصاص داده است. در بین کشورهای گروه D8 نیز مالزی با شاخصی معادل ۱.۱۰ رتبه اول را از آن خود کرده است و ترکیه و اندونزی در رده‌های بعدی قرار دارند. شاخص اثربخشی جمهوری اسلامی ایران نیز معادل ۰.۵۴ بوده و رتبه چهارم را در بین کشورهای گروه D8 کسب کرده است. همچنین

براساس نمودار (۳) که نشان‌دهنده پراکنش رتبه سهولت محیط کسب و کار و اثربخشی دولت کشورهای مورد مطالعه می‌باشد، شاخص اثربخشی دولت "همبستگی منفی" با رتبه سهولت محیط کسب و کار دارد. از این رو دولت‌ها با بهبود شاخص اثربخشی می‌توانند سیاست‌های بخش عمومی خود را در جهت در انجام وظایف خود همچون تأمین و فراهم نمودن کالاها و خدمات عمومی و زیرساخت‌های فیزیکی مورد نیاز در فرایند تولید به گونه‌ای به کار گیرند که از طریق کاهش هزینه‌های تولید برای بنگاه‌ها، افزایش کارایی و قدرت رقابت تولید در اقتصاد محیط اقتصادی را برای حضور فعالان اقتصادی مناسب نمایند.

نمودار (۳): پراکنش رتبه سهولت محیط کسب و کار و اثربخشی دولت کشورهای مورد مطالعه

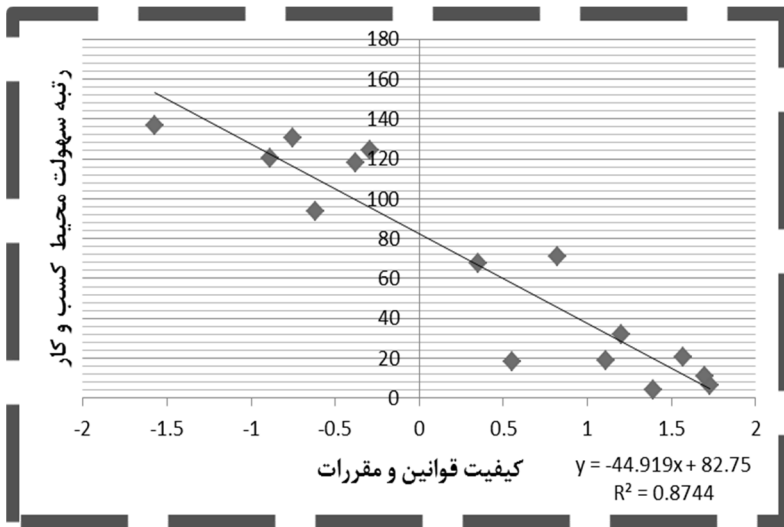
منبع: www.govindicators.org، www.doingbusiness.org و یافته‌های پژوهش

۳-۳-۴- شاخص کیفیت قوانین و مقررات

وجود قوانین و مقررات مطلوب و با کیفیت یکی از مهمترین شاخص‌هایی است که می‌تواند بر وضعیت حکمرانی خوب کشورها اثرگذار باشد. منظور از این شاخص، توانمندی دولت در تدوین و اجرای سیاست‌ها و مقررات و نظاماتی است که سبب گسترش نفوذ و دامنه فعالیت‌های

بخش خصوصی می‌شود. هر چه دولت بتواند با تدوین و اجرای سیاست‌ها و نظامات مختلف، موجبات توسعه فعالیت‌های بخش خصوصی و اثرگذاری بیشتر آن بر اداره جامعه را فراهم آورد، شاهد سطح بالاتری از حکمرانی خواهیم بود (نادری، ۱۳۹۰: ۸). همانطور که از جدول (۳) ملاحظه می‌شود، انگلیس، کانادا و آلمان با شاخص‌هایی معادل ۱.۷۳، ۱.۷۰ و ۱.۵۷ به ترتیب رتبه‌های اول تا سوم را در شاخص کیفیت قوانین و مقررات در بین کشورهای گروه G7 احراز کرده‌اند. مالزی و جمهوری اسلامی ایران نیز با شاخص‌هایی معادل ۰.۵۵ و ۱.۵۷- به ترتیب بهترین و ضعیف‌ترین را در بین کشورهای گروه D8 داشته‌اند. نمودار (۴) نشان می‌دهد، "همبستگی منفی" بین شاخص کیفیت قوانین و مقررات و رتبه سهولت محیط کسب و کار وجود دارد. باید اذعان نمود؛ براساس مطالعات بانک جهانی، اگر زمان و هزینه صرف شده را نشانه‌های میزان سهولت راه‌اندازی و تداوم یک کسب و کار تلقی کنیم، حداقل یا حداکثر شدن آن به حجم و نوع قوانین مربوطه، میزان قانون‌مداری و حمایت نظام حقوقی از مالکیت افراد مربوط می‌شود. بنابراین کاهش زمان و هزینه راه‌اندازی و گسترش فعالیت‌های اقتصادی و ساده‌سازی و تضمین اجرای دقیق و عادلانه قوانین جهت آماده کردن بستر مناسب برای فعالیت اقتصادی و ایجاد امنیت برای سرمایه‌گذار و حمایت از سرمایه‌گذار در مقابل تعرضات احتمالی آینده، گام‌های مؤثر در تسهیل کسب و کار است. کاسرو^۱ (۲۰۰۴) معتقد است شفاف‌سازی و تسهیل قوانین در تمامی عرصه‌های کسب و کار شامل کلیه مراحل فعالیت اقتصادی از مرحله شکل‌گیری تولید تا انحلال فعالیت شرط لازم برای ترغیب به مشارکت آحاد اقتصادی بویژه سرمایه‌گذاران است که این مهم توسط نهادها و مؤسساتی در داخل کشور و همچنین نهادها و سازمان‌های بین‌المللی انجام می‌شود. لذا وجود قوانین و مقررات نامناسب و پیچیده، میل و انگیزه سرمایه‌گذاران را تضعیف می‌کند. آنچه به نظر می‌رسد این‌که، نقش دولت‌ها در نظام‌های مختلف در جهت توسعه اقتصادی با ایجاد ساختاری مناسب از جهت حقوقی برای تسهیل مقررات محیط کسب و کار بسیار مهم است، تا بر اساس آن، ارگان‌ها و نهادهای اقتصادی در راستای تأمین شرایطی مناسب‌تر گام بردارند و در نهایت به پیشرفت جامعه منجر گردد، که این امر جز با تدوین و اجرای مناسب قوانین امکان‌پذیر نخواهد بود.

نمودار(۴): پراکنش رتبه سهولت محیط کسب و کار و کیفیت قوانین و مقررات کشورهای مورد مطالعه

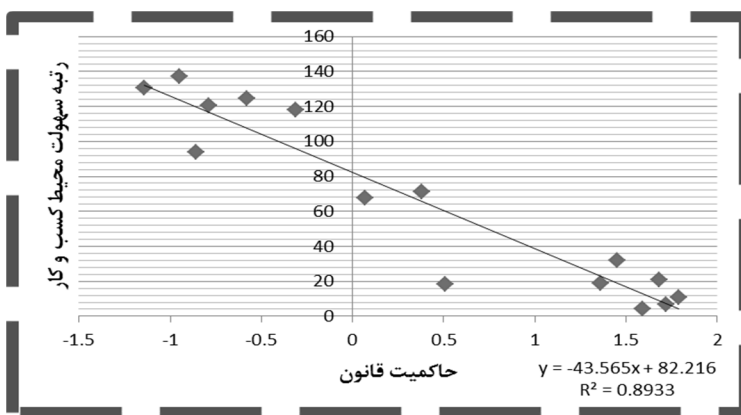
منبع: www.govindicators.org، www.doingbusiness.org و یافته‌های پژوهش

۳-۳-۵- شاخص حاکمیت قانون

حاکمیت قانون بیانگر آن است که تا چه حد شهروندان و سیاستمداران کشورها برای نهادها و سازمان‌هایی که با هدف وضع و اجرای قوانین و حل اختلافات بین آنها ایجاد شده‌اند، احترام قابل هستند. میزان تعهدات به قوانین و مقررات و کیفیت اجرای قراردادها، عملکرد پلیس و محاکم قضایی، وجود نظام قضایی قابل پیش‌بینی و منصف، احتمال موفقیت در شکایت علیه دولت از جمله مؤلفه‌های سنجش شاخص حاکمیت قانون هستند. بنابر این تعریف، زمانی می‌توان گفت، قانون در کشور حاکم است که سه شرط ۱- حمایت از افراد در مقابل دزدی، خشونت و دیگر اقدام‌های غارتگری، ۲- حمایت در مقابل اقدام‌های خودسرانه دولتی که فعالیت‌های اقتصادی را مختل می‌کند و ۳- وجود نظام قضایی قابل پیش‌بینی و منصف تأمین شود (بانک جهانی، ۱۹۹۷: ۵۹). جدول (۳) متوسط شاخص حاکمیت قانون را نشان می‌دهد. در شاخص مذکور، کانادا و انگلیس با کسب شاخصی به ترتیب ۱.۷۹، ۱.۷۲ رتبه‌های اول و دوم را در بین کشورهای گروه G7 به خود اختصاص داده‌اند. ایتالیا نیز با شاخصی معادل ۰.۳۸ رتبه آخر را کسب کرده است. همچنین در این شاخص مالزی و نیجریه با شاخص‌هایی معادل ۰.۵۱ و ۰.۱۴- رتبه اول و آخر را در کشورهای گروه D8، احراز کرده‌اند. جایگاه جمهوری اسلامی ایران نیز

در شاخص مذکور با عددی معادل ۰.۹۵- در رتبه هفتم است. همچنین در نمودار ذیل رتبه سهولت محیط کسب و کار و حاکمیت قانون کشورهای مورد مطالعه تصویر شده است. براساس نمودار، شاخص حاکمیت قانون "همبستگی منفی" با رتبه سهولت محیط کسب و کار دارد. گفتنی است، صاحبان کسب و کار برای شروع و ادامه فعالیت خود می‌بایست قراردادهای متنوعی را منعقد کنند. این قراردادها مبنای انجام مبادلات اقتصادی و در واقع منتفع شدن از فعالیت اقتصادی است. هرچه هزینه انعقاد و ضمانت اجرای قراردادها کمتر باشد انگیزه بخش خصوصی برای ورود به عرصه کسب و کار بیشتر است و بالعکس اما ضمانت اجرای قراردادها در گرو کارایی نظام قضایی کشور است، از اینرو نظام قضایی نقش تعیین کننده‌ای در شکل‌گیری و گسترش رشد بخش خصوصی دارد. به تعبیری دیگر وجود نهادهای تأمین قضایی، دادگاه‌ها و قضاات عادل و با انصاف می‌توانند با ضمانت اجرای قراردادها، تدوین و اجرای باکیفیت قوانین و مقررات شرایطی را فراهم آورد که محیط کسب و کار تلطیف شود و افراد جامعه بدون هیچ نگرانی اقدام به سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های نوآورانه، فناوری‌های نوین و تحقیق و توسعه می‌نمایند، زیرا در این شرایط، افراد این اطمینان‌خاطر را دارند که سودهای حاصل از فعالیت‌های اقتصادی آنها از مجراهای غیرقانونی و نادرست همچون غارت، رشوه و... به دیگران منتقل نمی‌شود.

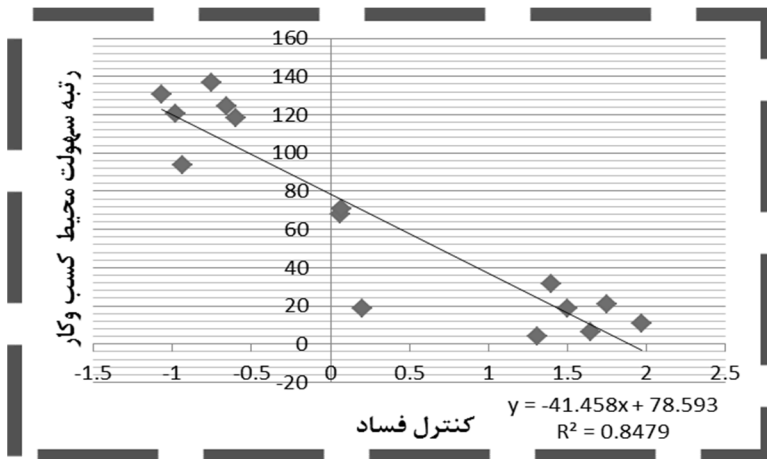
نمودار(۵): پراکنش رتبه سهولت محیط کسب و کار و حاکمیت قانون کشورهای مورد مطالعه

۳-۳-۶- شاخص کنترل فساد

آنچه در این شاخص مدنظر قرار می‌گیرد این است که قدرت عمومی و دولتی تا چه حد مورد سوء استفاده و در خدمت تحقق منافع شخصی و خصوصی قرار می‌گیرد. این شاخص، هم فسادهای جزئی و کوچک و هم فسادهای بزرگ و کلان را شامل می‌شود. براساس این شاخص هرچه نظام سیاسی و دولت در تسخیر نخبگان و در خدمت منافع خصوصی باشد، نشان حکمرانی ضعیف و عکس آن بیانگر رتبه بالاتری از حکمرانی خوب است (نادری، ۱۳۹۰: ۹). در شاخص کنترل فساد نیز در بین کشورهای گروه G7 رتبه اول و آخر با شاخص‌هایی معادل ۱.۹۷ و ۰.۰۷ به کانادا و ایتالیا تعلق دارد. در صورتی که در بین کشورهای گروه D8 در شاخص کنترل فساد نیز مالزی با شاخص ۰.۲۰ موفق‌تر عمل کرده و رتبه برتر را از آن خود کرده است و جمهوری اسلامی ایران نیز با شاخص ۰.۷۵، رتبه پنجم را دارد. نمودار (۶) بیانگر پراکنش رتبه سهولت محیط کسب و کار و کنترل فساد کشورهای مورد مطالعه می‌باشد. براساس نمودار مذکور شاخص کنترل فساد "همبستگی منفی" با رتبه سهولت محیط کسب و کار دارد. به نظر می‌رسد گسترش فساد در جامعه و بکارگیری قدرت عمومی در جهت تأمین منافع خصوصی سیاست-مداران باعث می‌گردد برخی از نخبگان سیاسی با پرداخت رشوه و تبانی با مقامات دولتی رانت قانونی یا مجوز دولتی کسب کنند؛ از این رو باعث اختلال در تخصیص بهینه منابع و قیمت‌های نسبی عوامل تولید از قبیل نرخ ارز، نرخ تعرفه‌های گمرکی، نرخ‌های مالیات، چگونگی تأمین اعتبار پروژه‌های سرمایه‌گذاری می‌شود. از این رو با ایجاد سازوکارهای قانونی و چارچوب‌های نظارتی و بازرسی برای کنترل فساد می‌توان به اهداف بهبود انگیزه‌های کسب و کار، استفاده حداکثری از ظرفیت‌های تولیدی، افزایش توان رقابتی اقتصاد ملی، افزایش نسبی انگیزه سرمایه-گذاران داخلی و خارجی در فعالیت‌های مولد و نوآورانه به دلیل ریسک کمتر در مصادره اموال، ثبت و ضبط دارایی‌ها، تغییر قوانین و مقررات محیط کسب و کار، تغییر نرخ‌های مالیات و تعرفه و... دست یافت.

نمودار(۶): پراکنش رتبه سهولت محیط کسب و کار و کنترل فساد کشورهای مورد مطالعه

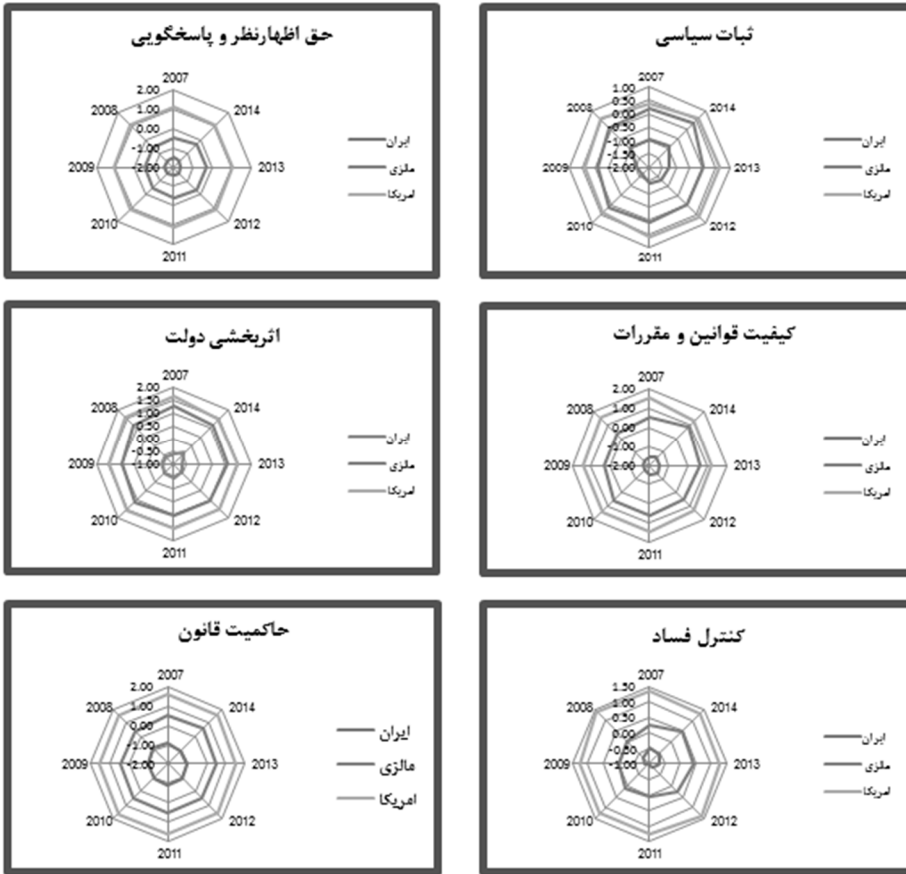
منبع: www.doingbusiness.org، www.govindicators.org و یافته‌های پژوهش

در ادامه به منظور تبیین دقیق‌تر وضعیت جمهوری اسلامی ایران در شاخص‌های محیط کسب و کار و حکمرانی در قیاس با موفق‌ترین کشور در گروه‌های D8 و G7 (مالزی و امریکا) از نمودارهای تار عنکبوتی بهره می‌گیریم. با بررسی تمامی نمودارها می‌توان بیان داشت، جمهوری اسلامی ایران در تمامی شاخص‌های حکمرانی و محیط کسب و کار و در مقایسه با کشورهای مالزی و امریکا جایگاه مطلوبی ندارد. در حالی که از منظر برنامه‌ریزی از برنامه چهارم توسعه، موضوع بهبود محیط کسب و کار در ادبیات سیاست‌گذاری اقتصادی جمهوری اسلامی ایران وارد شد که ماده ۴۱ از فصل سوم این برنامه به بهبود محیط کسب و کار اختصاص یافته است. همچنین، بخش اول فصل پنجم برنامه پنجم توسعه به موضوع بهبود محیط کسب و کار پرداخته است. بنابراین اگر جمهوری اسلامی ایران بخواهد در راستای افزایش قدرت رقابت‌پذیری، برنامه‌های آتی توسعه اقتصادی، کمک به جهاد اقتصادی و مقابله جدی با تحریم‌های بین‌المللی گام بردارد، بایستی برای مؤلفه‌های جدی حکمرانی و محیط کسب و کار اهمیت ویژه‌ای قابل باشد.

نمودار (۷): نمودارهای تار عنکبوتی موفق ترین کشورهای گروه D8 و G7 و جمهوری اسلامی ایران در شاخص های محیط کسب و کار طی دوره زمانی ۲۰۰۷-۲۰۱۵

نمودار (۸): نمودارهای تار عنکبوتی موفقترین کشورهای گروه D8 و G7 و جمهوری اسلامی ایران در شاخص های حکمرانی طی دوره زمانی ۲۰۰۷-۲۰۱۴

منبع: www.doingbusiness.org، www.govindicators.org و یافته‌های پژوهش

۴- تبیین روند سرمایه‌گذاری خصوصی کشورهای مورد مطالعه

تمامی کشورها با توجه به موقعیت اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی خود تلاش می‌کنند راه‌های جذب سرمایه‌گذاری را شناسایی و موانع و مشکلات آن را برطرف نمایند. اقتصاددانان تاکنون عوامل متعددی را به عنوان دلایل اصلی تفاوت عملکرد سرمایه‌گذاری در میان کشورها برشمرده‌اند. به نظر می‌رسد در سال‌های اخیر تنها بهبود عوامل اقتصادی به منظور اقدام

سرمایه‌گذاران برای پروژه‌های سرمایه‌گذاری در یک کشور کافی نخواهد بود، بلکه برغم اهمیت داشتن عوامل اقتصادی، عوامل غیر اقتصادی در ترغیب سرمایه‌گذاری در تمامی کشورها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار شده است.

جدول (۴) میزان تشکیل سرمایه ثابت ناخالص بخش خصوصی (درصدی از تولید ناخالص داخلی) را تصویر می‌کند. لذا براساس جدول ذیل، تشکیل سرمایه ثابت ناخالص بخش خصوصی (درصدی از تولید ناخالص داخلی) امریکا در سال ۲۰۱۳ معادل ۱۵.۷۹ درصد بوده است. ژاپن نیز در سال ۲۰۱۳ تشکیل سرمایه ثابت ناخالص بخش خصوصی (درصدی از تولید ناخالص داخلی) ژاپن نیز در سال ۲۰۱۳ معادل ۱۶.۹۳ درصد بوده است. همچنین تشکیل سرمایه ثابت ناخالص بخش خصوصی (درصدی از تولید ناخالص داخلی) مالزی در سال ۲۰۱۴، ۱۶.۶۱ درصد بوده و عملکرد بهتری را در بین کشورهای گروه D8 داشته است. همچنین میزان تشکیل سرمایه ثابت ناخالص بخش خصوصی جمهوری اسلامی ایران در سال ۲۰۱۴، ۳.۴۰ درصد بوده است. باید اذعان نمود؛ یکی از دلایل مهم عدم توانایی برخی از کشورها در ترغیب سرمایه‌گذاری، نامساعد بودن محیط کسب و کار آنان است. به تعبیری دیگر سرمایه‌گذاران برای حضور مؤثر در زمینه سرمایه‌گذاری، به محیطی آرام، مطمئن و امن نیاز دارند. حال آنکه چنین محیطی در پرتو ماهیت و عملکرد دولت، شرایط و ساختارهای اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و حقوقی و... در جامعه بوجود می‌آید. بنابراین اصلاح عوامل داخلی تأثیرگذار بر سرمایه‌گذاری از جمله امنیت اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی جهت اتخاذ راهکار عملی در جهت تسریع در ترغیب سرمایه‌گذاری خصوصی ضروری است. زیرا اگر سرمایه‌گذار احساس امنیت را در جامعه‌ای نداشته باشد، از آوردن سرمایه خود اجتناب می‌کند و در این حالت ممکن است سرمایه‌گذاران، سرمایه خود را به کشورهای دیگر انتقال دهند. مشخص است کشورهایی که در بهبود شاخص‌های حکمرانی و محیط کسب و کار موفق‌تر عمل کرده‌اند، سرمایه‌های خصوصی بیشتری را ترغیب کرده‌اند.

جدول (۴): میزان تشکیل سرمایه ثابت ناخالص بخش خصوصی (درصدی از تولید ناخالص داخلی) کشورهای گروه D8 و G7 طی دوره زمانی ۲۰۰۷-۲۰۱۴

کشور	۲۰۰۷	۲۰۰۸	۲۰۰۹	۲۰۱۰	۲۰۱۱	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۴
اندونزی	-	-	-	-	-	-	-	-
بنگلادش	۲۱.۰۸	۲۱.۷۰	۲۱.۸۸	۲۱.۵۷	۲۲.۱۶	۲۲.۵۰	۲۱.۷۴	۲۲.۰۲
پاکستان	۱۲.۶۳	۱۲.۰۸	۱۱.۶۶	۱۰.۴۷	۹.۲۸	۹.۷۲۹	۹.۸۴	۱۰.۰۲
ترکیه	۱۸.۰۱	۱۶.۰۲	۱۳.۱۶	۱۴.۹۶	۱۸.۰۳	۱۶.۳۵	۱۵.۶۰	۱۵.۸۸
ایران	۲۰.۵۰	۲۲.۰۶	۲۲.۳۷	۲۰.۳۸	۱۹.۱۵	۲۲.۰۸	۲۴.۴۹	۳.۴۰
مالزی	۱۲.۵۲	۱۱.۱۸	۱۱.۳۶	۱۲.۳۳	۱۲.۵۸	۱۴.۶۵	۱۵.۹۸	۱۶.۶۱
مصر	۱۳.۰۶	۱۴.۴۱	۱۰.۹۳	۱۰.۵۰	۱۰.۳۳	۹.۷۴	۸.۳۱	۷.۷۴
نیجریه	-	-	-	-	-	-	-	-
امریکا	۱۸.۲۶	۱۶.۴۷	۱۳.۰۲	۱۴.۰۳	۱۴.۴۳	۱۵.۳۳	۱۵.۷۹	-
انگلیس	-	-	-	-	-	-	-	-
ایتالیا	-	-	-	-	-	-	-	-
آلمان	-	-	-	-	-	-	-	-
ژاپن	۱۸.۲۲	۱۸.۱۷	۱۶.۰۸	۱۵.۳۸	۱۶.۲۴	۱۶.۶۲	۱۶.۹۳	-
فرانسه	-	-	-	-	-	-	-	-
کانادا	-	-	-	-	-	-	-	-

منبع: www.wdi.org

۵- نتیجه‌گیری و توصیه‌های سیاستی

در شرایط کنونی اقتصاد جهانی که اکثر کشورهای در حال توسعه کاهش فاصله با کشورهای توسعه‌یافته را در صدر برنامه‌های خود به منظور دستیابی به رشد و توسعه اقتصادی پایدار قرار داده‌اند، محیط کسب و کار را می‌توان معیار مناسبی برای ارزیابی عملکرد نظام‌های اقتصادی دانست. از این رو شناسایی عوامل مؤثر بر محیط کسب و کار، کمک شایانی به برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران خواهد کرد. لذا هدف اصلی از انجام این مطالعه، تدوین سیاست‌هایی برای بهبود محیط کسب و کار با رویکرد خاص به اقتصاد سیاسی در کشورهای عضو گروه D8 و G7 طی دوره زمانی ۲۰۰۷-۲۰۱۵ است. نتایج مطالعه نشان می‌دهد، اکثر کشورهای گروه D8 در قیاس با کشورهای توسعه‌یافته گروه G7 در شاخص‌های سهولت محیط کسب و کار و حکمرانی از وضعیت مطلوبی برخوردار نیستند. هر چند بهبود در یک یا چند شاخص احتمالاً رتبه کشورها را بهبود می‌بخشد، اما برای بهبود محیط کسب و کار لازم است همه شاخص‌ها به طور متوازن و

باثبات بهبود یافته و این بهبود برای کلیه فعالان اقتصادی قابل درک باشد. همچنین براساس نتایج مطالعه شاخص‌های ششگانه حکمرانی (حق اظهارنظر و پاسخگویی، ثبات سیاسی، اثربخشی دولت، کیفیت قوانین و مقررات، حاکمیت قانون و کنترل فساد) با رتبه سهولت محیط کسب و کار کشورهای مورد مطالعه همبستگی منفی دارند، به تعبیری دیگر می‌توان بیان داشت، کشورهایی که در بهبود شاخص‌های حکمرانی بیشتر گام برداشته و پس از شناخت ناهمواری‌های این حوزه، به طور تخصصی برای بهبود آن اقدام کرده‌اند؛ از رتبه بهتری در شاخص سهولت محیط کسب و کار برخوردار هستند. بعلاوه بدلیل نامساعد بودن وضعیت محیط کسب و کار و شاخص‌های حکمرانی وضعیت اکثر کشورهای مورد مطالعه از جمله جمهوری اسلامی ایران در ترغیب سرمایه‌های خصوصی مناسب نمی‌باشد. لذا توجه به پیشنهادها ذیل می‌تواند تسهیل‌کننده حرکت کشورها در جهت بهبود محیط کسب و کار باشد.

توجه ویژه به شفافیت و پاسخگویی، مشارکت مردم در فرآیندهای تصمیم‌گیری، برگزاری انتخابات آزاد، آزادی بیان، فعالیت گسترده رسانه‌ها و انجمن‌ها در جامعه این موضوع، تخصیص مطلوب‌تر و عدم انحراف منابع جامعه، کاهش هزینه‌های کسب و کار و توسعه کسب و کار، افزایش سرمایه‌گذاری و رشد اقتصادی را در پی دارد.

توجه بر ایجاد فضای سیاسی باثبات در جامعه و توجه بیشتر به آرا و نظرات اقلیت‌های سیاسی، قومی و مذهبی آرامش خاطر، اطمینان و انگیزه بیشتری جهت سرمایه‌گذاری مولد و شروع کسب‌وکار جدید را فراهم می‌کند.

توجه بر اثربخشی دولت در انجام وظایف محول شده همچون تأمین و فراهم نمودن کالاها و خدمات عمومی و زیرساخت‌های فیزیکی مورد نیاز در فرایند تولید همچون جاده‌ها، خطوط ریلی، سدها، آموزش همگانی، تأمین بهداشت شهروندان، تسهیل و انتقال فناوری و غیره محیط اقتصادی را برای فعالان اقتصادی مناسب نموده و از طریق کاهش هزینه‌های مبادلاتی برای بنگاه‌ها، موجب بهبود محیط کسب و کار، افزایش توان رقابتی اقتصاد و ترغیب سرمایه‌گذاری خصوصی خواهد شد.

تأکید بر نهاد تأمین قضایی و ایجاد، حفظ و تقویت دادگاه‌ها و قضات عادل و با انصاف که به منظور حمایت از حقوق دارایی‌های فیزیکی و معنوی (فکری) و ضمانت اجرای قراردادها در جامعه.

ایجاد سازوکارهای مناسب، قانونی و شفاف به منظور جلوگیری از اعمال قدرت عمومی برای کسب منافع خصوصی یا گروه‌های همسود و نخبگان سیاسی به تعبیری دیگر چارچوب‌های قانونی کنترل فساد از اتلاف و عدم تخصیص بهینه منابع در جامعه به شدت جلوگیری خواهد نمود و بدین صورت منجر به بهبود انگیزه‌های کسب‌وکار در جامعه، استفاده از ظرفیت‌های تولیدی کشورها، افزایش توان رقابتی، ترغیب سرمایه‌گذاری خصوصی خواهد شد.

منابع

- احمدی، سید وحید (۱۳۸۷)، بررسی مقایسه‌ای شاخص‌های فضای کسب و کار در ایران و جهان، **مجموعه پژوهش‌های اقتصادی شماره ۳۰**، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران قابل دسترسی در سایت:
www.cbi.ir/page/4960.aspx
- برادران شرکا، حمیدرضا و ملک‌الساداتی، سعید (۱۳۸۶)، **حکمرانی خوب: کلید توسعه آسیای جنوب غربی**، سایت مرکز تحقیقات استراتژیک، قابل دسترسی در سایت: WWW.CSI.IR.
- تقوی، مهدی (۱۳۷۹)، **اقتصاد سیاسی بین‌الملل**، پژوهشکده امور اقتصادی، تهران، چاپ اول.
- سالاری، ابوذر (۱۳۹۰)، بررسی تأثیر نظام مالیاتی بر فضای کسب و کار، **دوماهنامه بررسی مسائل و سیاست‌های اقتصادی**، دوره ۱۱، شماره ۹ و ۱۰، ۱۳۰-۱۱۱.
- میدری، احمد و خیرخواهان، جعفر (۱۳۸۳)، **حکمرانی خوب بنیان توسعه**، ناشر مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، تهران، چاپ اول.
- میدری، احمد و قودجاتی، اصلان (۱۳۸۷)، **سنجش و بهبود فضای کسب و کار**، سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی واحد تهران.
- نادری، محمد مهدی (۱۳۹۰)، حکمرانی خوب، معرفی و نقدی اجمالی، **اسلام و پژوهش‌های مدیریتی**، سال اول، شماره اول، صص ۹۳-۶۹.
- Barseghyan, L. and DiCecio, F. (2010), “Entry Costs, Industry Structure, and Cross-Country Income and TFP Differences”, Federal Reserve Bank of st.louis, Working Paper Series.
- Casero, P. A.(2004), “Growth, Private Investment and the Cost of Doing Business in Tunisia: A Comparative Perspective”, World Bank, Available At: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=938039
- Djankov, S., La Porta, R., Florencio, L. D. and Andrei, S.(2002), “The Regulation of Entry”, *The Quarterly Journal of Economics*, 117(1): 1-37.
- Foster, J. (2002). “Ecology Against Capitalism”, New York: Monthly Review Press.

- Kemp, R., Parto, S. and Gibson, R. B. (2005). "Governance for Sustainable Development: Moving from Theory to Practice", *International Journal Sustainable Development*, 8(1/2): 12-30.
- Kaufman, D. and Kraay, A. (2001). "**Growth Without Governance**", World Bank Policy Research, Working Paper, Available At: <http://econ.worldbank.org>
- Kaufmann, D., Kraay, A. and Mastruzzi, M. (2009). "**Governance Matters viii: Aggregate and Individual Governance Indicators 1996-2008**", Policy Research Working Paper 4978.
- Gonçalves DaSilva, M. F., Garcia, F. and Bandeira, A. C. (2001), "**How Does Corruption Hurt Growth? Evidences about the Effects of Corruption on Factors Productivity and per Capita Income**", Available At: www.transparencia.org.br/docs/Corr-growth.pdf.
- M'Eon, P. G. and Weill, L. (2005), "Does Better Governance Foster Efficiency? An Aggregate Frontier Analysis", *Economics of Governance*, 6: 75-90,
- Available At: <http://ideas.repec.org/p/ulb/ulbeco/2013-8368.html>.
- World Bank (2014), "**World Development Report, 2002: Building Institutions for markets**", Washington, DC.
- WGI (2014). Governance Matters, Worldwide Governance Indicators, Available At: <http://www.worldbank.org/wgi/governance>.
- www.doingbusiness.org
- www.govindicators.org